

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію Федуна Олександра Миколайовича
“Орнітокомплекси територій технологічних об’єктів очищення стоків
Північного Сходу України”,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук
за спеціальністю 03.00.08 – зоологія

Актуальність теми дисертації. Питання вивчення орнітокомплексів змінених чи штучно створених біоценозів і динаміки їхніх змін залишаються актуальними на сучасному етапі розвитку орнітології. Орнітологічні дослідження на територіях техногенного походження України проводяться впродовж багатьох років. Створення нових технологічних об’єктів з очищення стоків, призвело до того, що птахи ставали невід’ємним компонентом таких штучних екосистем. На багатьох штучних водоймах у результаті дії низки специфічних чинників та особливостей їх використання складаються різноманітні орнітокомплекси. Вивчення умов, які сприяли масштабному перерозподілу птахів, формуванню поселень різних екологічних груп є вельми актуальним для подальшого розуміння напрямків проходження процесів адаптацій та їхньої вразливості до дії різних форм антропогенного втручання. Натомість, системні дослідження екосистем, які формуються на територіях структур очищення стоків є поодинокими.

Актуальності обраної теми зумовила її включення до двох планових науково-дослідних тем хіміко-біологічного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка де працює дисертант.

Наукова новизна дослідження та одержаних результатів.

Дисертація є повністю завершеним одноосібним дослідженням і базується на довгострокових польових дослідженнях (2002-2014 рр.). У ході досліджень автором проведена ретельне вивчення орнітофауни територій систем очищення стоків регіону дослідження, встановлено видовий склад, надано комплексну характеристику пташиного населення територій очисних споруд, вивчено сезонні особливості розподілу птахів та з’ясовано загальні тенденції у динаміці видового складу птахів, визначено особливості територіального розміщення різних видів птахів в регіоні дослідження, розкрито окремі закономірності формування орнітофауни цих об’єктів. Крім того, виявлено нові місця гніздування рідкісних і зникаючих видів та отримано дані щодо таксономічної та екологічної структури

орнітокомплексів досліджених об'єктів регіону. Автором надані пропозиції та розроблені рекомендації, які передбачають залучення окремих об'єктів де проводилися дослідження до мережі ПЗФ регіону, для збереження низки вразливих видів птахів.

Відповідність змісту автореферату та основних положень дисертації. Зміст та структура автореферату О.М. Федуна цілком відповідає структурі, основним положенням та висновкам наведеним у його дисертації.

Публікація основних результатів дисертації. За матеріалами дослідження автором опубліковано 15 наукових праць. Серед них 5 статей розмішені у фахових виданнях (серед них 2 – у журналах, які індексуються міжнародними наукометричними базами). Решта – 10 праць – це матеріали та тези доповідей у збірках праць наукових конференцій де відбувалась апробація результатів дослідження, викладених у дисертації.

Особистий внесок автора дисертаційної роботи не викликає сумніву. В роботі використано значна кількість необхідних варіантів статистичних обробок матеріалу, що дозволило отримати достовірні результати.

Дисертація складається із переліку умовних позначень та скорочень, вступу, шести розділів, висновків, переліку використаної літератури та додатків, загальним обсягом 174 сторінки. Основний частина становить 127 сторінок. Робота добре ілюстрована і містить 50 рисунків та 19 таблиць. Перелік використаної літератури складає 193 джерела (169 із них мовами, що використовують кирилицю та 24, що використовують латиницю).

Робота написана монографічним стилем, поруч із оглядом сучасної літератури авторські матеріали, по розділах, порівнюються з літературними даними. Кожен підрозділ має наприкінці коротке авторське резюме. Загалом робота написана гарною українською мовою.

Дозвольте не характеризувати кожний розділ роботи – це все анотовано показано в авторефераті.

Робота в цілому справляє позитивне враження.

Однак, в процесі ознайомлення з роботою виникли такі критичні зауваження:

1. В роботі, авторефераті та висновках зазначено, що «На очисних спорудах сформувалося стійке угруповання птахів, яке за окремими показниками перевищує різноманітність орнітокомплексів природних водойм.» (Висновок 2.). Але автор не дає пояснення, чому це так, що це зумовило? Може це корисне явище, тоді для збереження видового різноманіття та рідкісних видів достатньо заповнити всі природні водойми стічними водами та ще й включити їх до **природно-заповідного фонду України**.

2. В роботі скрізь йдеться про види трьох рядів, що утворюють орнітокомплекси об'єктів системи очищення стоків, – це Горобцеподібні, Сивкоподібні та Гусеподібні (73, 25 та 18 видів відповідно). Яким чином така велика кількість видів Горобцеподібних (73 проти 43) залежить від водойм, тим паче очисних? Ми можемо назвати тільки оляпку, яка напряду залежить від водойм, але вона в регіоні досліджень не мешкає. До неї можна додати ще ластівок, які нальоту п'ють воду з стоячих та повільно текучих водойм. Щоправда, пліски тяготіть до зволжених біотопів, як то луки та пасовиська. Більшість з 73 видів ряду Горобцеподібні є, як автор зазначає, дендрофільними видами. То як вони залежать від очисних водойм і чому автор бере їх до уваги?

3. В авторефераті є такі аббревіатури: ВУЖКГ, ФПОВ, КЕЧ. Вони мало відомі широким колам науковців. Вони розшифровані тільки в роботі у списку умовних скорочень. Але дисертацію читають не так багато фахівців, як автореферат.

Щодо списку скорочень. Тут є і такі, як «сmt» - селище міського типу, або «ос/га» - особин на гектар. Вони добре відомі в колах зоологів, тому не варто було їх включати.

4. Невідомо, за яким принципом були обрані брані індекси для оцінки пташиного населення? Чому в одному випадку для характеристики населення птахів у гніздовий період використовували одні, а у випадку характеристики сезонних аспектів брали інші?

5. Автор допускає вільність, вказуючи українські еквіваленти назв птахів без їхньої наукової латинської назви. В інших місцях роботи та автореферату є тільки латинські назви.

6. В роботі автор часто говорить про щільність птахів, хоча має на увазі щільність популяції птахів.

Однак ці зауваження не применшують наукового і практичного значення доробку дисертанта.

Висновок. З огляду на викладене вважаю, що дисертація О.М.Федуна «Орнітокомплекси територій технологічних об'єктів очищення стоків Північного Сходу України» є самостійним завершеним дослідженням, яке виконане на високому науково-методичному рівні. Виявлені деякі недоліки є несуттєвими і не впливають на якість самої роботи. Як за змістом, так і за оформленням, дисертація цілком відповідає чинним вимогам, які висунуті до кандидатських дисертацій Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор, Федун Олександр Миколайович, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата біологічних наук за спеціальністю 03.00.08 – зоологія.

ННЦ «Інститут біології та медицини»
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
д.б.н., професор

01.09.2017р

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
01.09.2017

В.В.Серебряков